

Urheilun paikka suomalaisessa yhteiskunnassa vuonna 2019

Urheiluakatemia- ja urheiluoppilaitospäivät
6.5.2019 Turku

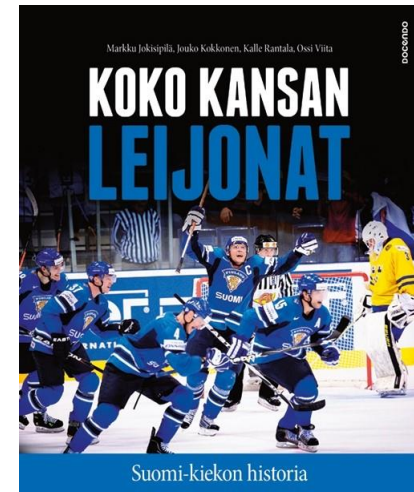
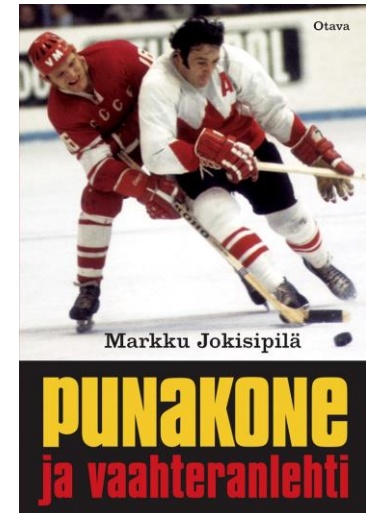
Markku Jokisipilä, professori
Johtaja, eduskuntatutkimuksen keskus

Turun yliopisto
University of Turku

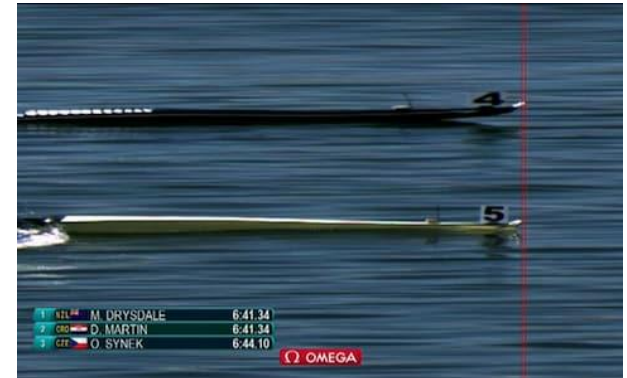
Puhujan tausta

- VTT, poliittisen historian professori, eduskuntatutkimuksen keskuksen johtaja 2014-
- ollut koko ikänsä tekemisissä urheilun kanssa
- lajitausta kilpasoudussa, 1 x MM-kisat, 2 x nuorten MM-kisat, SM-mitaleja 1987-2019, varusmiespalvelus urheilujoukoissa 1991-1992
- seuratausta Turun Soutajissa ja Nesteen Soutajissa, luottamustehtäviä Soutuliitossa sekä Melonta- ja soutuliitossa, Soutuliiton 50% valmennuspäällikkö 2004-2005
- tutkinut ja kirjoittanut myös urheilun poliittisesta ja yhteiskuntahistoriasta, erityisesti jääkiekon
- Eurosportin selostushommia 2003-2017
- osallistunut aktiivisesti urheilua koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun tv:n ja radion ajankohtaisohjelmissa, lehdissä ja somessa

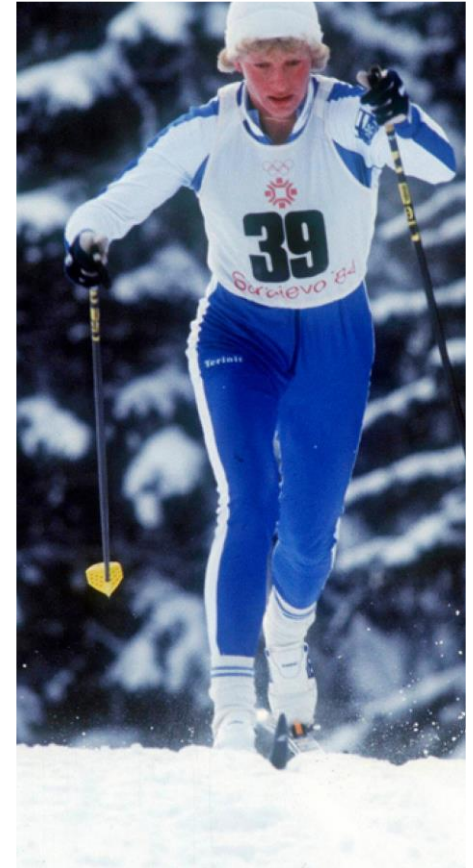
Oman urheiluajattelun lähtökohdat

- urheilu itseisarvona sekä yhteiskunnassa että omassa elämässä
- tärkeä osa omaa identiteettiä, urheilusta ollut valtavasti hyötyä sekä konkreettisesti että välillisesti
- samalla kuitenkin myös kriittinen, erityisesti urheilulle esitettyjen yhteiskunnallisten perustelujen suhteen
- olennaista liikunnan ja urheilun erottaminen toisistaan, urheilun esikuvallisuus, kansanterveydelliset vaikutukset ja järkevyyt kansakunnan kokonaisresurssien käytön kannalta kyseenalaisia
- urheilu otetaan meillä samanaikaisesti sekä *liian vakavasti* että *ei riittävän tosissaan*
- olisi oivallettava ja tunnustettava, että huippu-urheilun logiikka, arvot ja perustelut eroavat aivan olennaisesti demokraattisen hyvinvointivaltion tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden ideaaleista

Urheilu ja Suomi

- historiallisesti urheilun suurmaita, menestystä erityisesti hiihtolajien ja yleisurheilun yksilölajeissa
- kansainvälisellä urheilumenestyksellä ja kansallisella identiteetillä oli pitkään voimakas kytkentä, ”Suomi maailmankartalle”
- harrastamisen ja menestymisen painopiste siirtynyt 1980-luvun lopulta yhä enemmän yksilölajeista joukkuelajeihin
- suhtautuminen urheiluun muuttunut vähemmän ryppyotsaiseksi, olympiamenestymättömyys ei enää ole kansallinen kriisitilanne
- yhteiskunnan vallitseva tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta sekä yksilönoikeuksia ja –vapauksia korostava hallitseva arvopohja hyvin erilainen kuin kilpaurheilun todellisuus
- varsinkin opetuksen puolella suuri suunta pikemminkin pois kilpailusta ja yksilöiden toisiinsa vertaamisesta
- paremmuuden raaka mittaaminen sekuntikellolla, mittanauhalla tai maalimäärällä istuu heikosti vallalla olevaan yleiseen pehmeään arvomaailmaan

Urheilun vetovoima ja nuoret

- tietyt (joukkue)lajit ovat jatkuvasti suosituimpia, lajien enemmistö sen sijaan kärsii pahoista rekrytointiongelmista
- lasten ja nuorten arki- ja hyötyliikunnan sekä spontaanin kilpailullisen liikunnan (pihapelit) määrän väheneminen on heikentänyt keskimääräisiä liikunnallisia valmiuksia, huippupotentiaalia tarjolla vähemmän
- yhtenäiskulttuurin pirstaloituminen vähentänyt urheilun ”kansallissankariuspotentiaalia” huomattavasti, vanhat sankarit muuttuneet nuorisokulttuurissa jopa tragikoomisiksi meemeiksi
- kansainvälistymiseen, omien rajojen etsimiseen, itsensä toteuttamiseen ja kilpailuvietin tyydyttämiseen monia muitakin vaihtoehtoja kuin urheilu
- yhä enemmän nuoria, joille huippu-urheilu vieras ja samantekevä asia
- koventuneet koulutus- ja työelämävaatimukset tekevät huippuvalmentautumisesta vaikeaa, näiden yhdistäminen suurimmalle osalle ihmisistä liian vaativaa ja kuluttavaa
- kunnollisia taloudellisia harjoitteluedellytyksiä, ammattilaisuudesta puhumattakaan, tarjolla vain harvassa lajissa

Urheilun paikka yhteiskunnassa

- urheilu ei ole enää pitkään ollut spontaanina vapaa-ajanviettotapana samanlainen itsestäänselvyys kuin joskus
- organisoidun valmennustoiminnan piirissä sen sijaan varsinkin joukkuelajeissa paljon lapsia ja nuoria
- polarisaatiota täälläkin: passiiviset yhä passiivisempia, tosissaan urheilevat ainakin yhtä aktiivisia kuin aiemmin
- ikävuosissa 7-15 paljon aktiivisia urheilijoita, runsaasti tarjontaa, kovia panostuksia niin seuroilta kuin perheiltäkin
- urheilujärjestelmämme perustelee olemassaolonsa ja julkisen tukensa yleisellä hyvällä (kansanterveys, esikuvat, kansallinen identiteetti), mutta onko tämä totta?
- suuri osa seuroista ja valtaosa lajiliitoista toimii kilpaurheilun eetoksella, mutta palveleeko tämä yhteiskuntaa?
- onko yhteiskunnan tehtävä pitää hengissä lajeja, jotka eivät saa rahaa mistään muualta?
- pitääkö kaikkien lapsien urheilla? Mitä jää käteen 15-vuotiaana kykyjen ja halujen loppuessa lopettavalle juniorille?
- jos käteen ei jää oikein mitään, yhteiskunnan näkökulmasta järkevämpää olisi ollut, että lapsi olisi käyttänyt urheiluun menneen ajan johonkin rakentavampaan

Huippu-urheilu: onko fokus kohdallaan?

- lajien kruununjalokivenä meillä erottuu jääkiekko, jossa 1960-luvulta alkaen on tehty suuria strategisia asioita oikein
- jääkiekosta kuitenkin ei ole yleiseksi malliksi, koska sen infrastruktuurit, rahoitus, rekrytointi ja kysyntä ovat täysin omaa luokkaansa
- suurin osa lajeista on puuhastelua, jossa toimintaa leimaavat harrastelijamaisuus ja kompromissien teko lähes kaikessa
- suuria joukkuelajeja lukuun ottamatta rekrytoituminen on sattumanvaraista; kriittinen massa puuttuu eikä keskinäinen kilpailu ole riittävää
- realismia peliin: yksilölajeissa alamme olla sillä kv. menestyksen tasolla, joka tällä väestöpohjalla ja urheilukulttuurilla on normaalia, paluuta entiseen ei ole
- jos haluamme huippumenestystä, on priorisoitava, valittava painopistelajit ja lopetettava resurssien hajottaminen
- lisenssiurheilijoiden ja harrastajien määriin sidotut rahoituskriteerit estävät tarvittavan resurssien keskittämisen, kun seurat ja liitot roikkuvat kiinni urheilijoissa, joilla ei ole todellista menestyspotentiaalia

Ydinviestit

- urheilun yhteiskunnallisia perusteluja kannattaa miettiä vain, jos on valmis olemaan täysin rehellinen
- liikunta ja kansanterveys ovat eri asioita kuin urheilu ja arvokisamitalit, korrelaatio näiden välillä vain heikko
- kaikkien lasten ja nuorten tulisi harrastaa liikuntaa, mutta urheilua, varsinkaan organisoitua sellaista, ei todellakaan
- liikunnan ilon ja liikunnallisten elämysten tuottamisessa pohjoismainen hyvinvointivaltioideologia tarjoaa parhaan arvopohjan, mutta kilpaurheiluun se ei sovellu
- yhteiskunnan kannalta suurin ongelma on liikkumattomuus, ei huippu-urheilumenestyksen väheneminen
- 91 prosenttia kansainväliselle tasollekaan pääsevistä urheilijoista ei koskaan voita minkään väristä mitalia, ihmisten ylivoimaisella enemmistöllä geeniperimä tekee urheilumenestyksen saavuttamisesta mahdotonta
- oppilaitosnäkökulmasta tulisi pystyä keskustelemaan rehellisesti siitä, soveltuuko kilpaurheilu kasvatustieteeksi ylipäätään, ja jos soveltuu, miltä osin
- paradoksi: urheilun ulkopuolinen maailma alkaa olla niin kilpailullinen, ettei vastuullinen kasvattaja salli lapsen tai nuoren laiminlyödä muuta itsensä kehittämistä urheilun vuoksi

